

Laura Vidiella Sancelestino

INTERVENCIÓ PSICOSOCIAL AMB GOSSOS DE
TERÀPIA AMB VÍCTIMES DE VIOLÈNCIA DE GÈNERE

TREBALL DE FI DE GRAU

Dirigit per Jordi Navarro Lliberato

Grau de Treball Social

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Tarragona

2021

ÍNDEX

MOTIVACIÓ DEL TREBALL	3
RESUM.....	4
1. VIOLÈNCIA DE GÈNERE.....	7
1.1 QUÈ ÉS LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE?	7
1.2 DADES DELS ÚLTIMS CINQ ANYS	8
1.4 TIPUS DE VIOLÈNCIA A LA DONA.....	13
1.5 TRASTORNS DE DONES VÍCTIMES DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE	15
1.6 ABORDATGE LEGAL I INTERVENCIÓ EN VIOLÈNCIA DE GÈNERE.....	19
1.7 ANÀLISI DE LA INFORMACIÓ	22
2. INTERVENCIONS ASSISTIDES AMB ANIMALS I GOSSOS DE TERÀPIA	24
2.1 DEFINICIONS.....	24
2.2 ÀMBITS D'APLICACIÓ	26
2.3. BENEFICIS DE LES TAG	29
2.4 EXPERIÈNCIA DE LA INTERVENCIÓ ASSISTIDA AMB GOSSOS EN VIOLÈNCIA DE GÈNERE	33
2.5 PROJECTE: CLAR DE LLUNA	34
3. PROPOSTA “CLAR DE LLUNA”	36
3.1 OBJECTIUS.....	36
3.2 METODOLOGIA.....	37
3.3 CONCLUSIONS.....	38
5. BIBLIOGRAFÍA	40
PRESENTACIÓ I JUSTIFICACIÓ DE LA REVISTA	43

Motivació del treball

Aquest treball no només neix d'una necessitat vocacional de pensar noves intervencions en situacions d'exclusió social com a treballadora social, sinó que porta un bon tros de mi i de la meva història més enllà de com a treballadora social, estudiant o apassionada pels gossos.

El següent treball es basa en una proposta d'intervenció innovadora en l'àmbit de la violència de gènere.

Aquestes són les que espero que siguin les primeres pinzellades d'un futur projecte real, en el que fa mesos que hi penso i del que estic segura que podria ajudar a moltes dones.

Tot comença arran de patir violència de gènere en la meva pròpia pell i per part de la qui era la meva parella des de feia anys. Aquella situació em va deixar completament anul·lada, aïllada, amb una autoestima molt baixa, amb grans sentiments de dependència, poca força per a afrontar la situació, etc.

Però d'entre tots aquells sentiments negatius i desesperançadors, hi havia algú que s'encarregava de fer-me companyia, de no deixar-me sola, de protegir-me i calmar-me, de fer-me sentir estimada i valorada; l'Hiru, el meu gos.

L'Hiru no era un gos de teràpia, però va ser l'únic suport amb qui vaig comptar i aquell qui no em va jutjar en cap moment, encara que caigués una vedada darrere l'altre en cada reconciliació. Ell senzillament em protegia o es posava al meu cantó quan notava que no estava bé. La seva presència era reparadora i tenir-lo al meu costat era com tenir un fil d'esperança.

Han estat molts mesos d'introspecció i d'autosuperació fins que he arribat en el punt en el qual soc ara: he d'ajudar a aquelles dones que es trobin en la meva mateixa situació.

Així neix la meva proposta de gossos de teràpia en víctimes de violència de gènere. Perquè totes tinguin l'oportunitat de tenir al seu propi Hiru en les seves històries.

Resum

El rol de la dona en la societat ha anat canviant i evolucionant al llarg del temps. Han sigut molts els avenços que caracteritzen canvis històrics en la legislació i drets de les dones. Malgrat això, un fenomen que encara segueix latent avui dia, és la violència de gènere, és a dir, un tipus de violència exercida per l'home cap a la dona pel simple fet de ser dona.

El present treball consisteix en una revisió bibliogràfica basada en la preocupació d'aprofundir en el coneixement sobre la violència de gènere. Especialment en les conseqüències i símptomes que pateixen les víctimes d'aquesta i els diferents abordatges. Així mateix, es proposa una intervenció innovadora basada en una anàlisi de les Intervencions Assistides amb Animals (IAA), i més concretament en les Teràpies Assistides amb Gos (TAG), que té com a fi donar resposta a aquells aspectes emocionals i psicològics que es veuen deteriorats o perjudicats en les dones que han patit o pateixen maltractament per part de la seva parella o exparella i als fills d'aquestes.

Per això, estudiarem els àmbits en els quals aquest tipus d'intervenció ha mostrat tenir una major actuació, els beneficis que s'han comprovat i l'experiència de les Intervencions Assistides amb gos a Espanya en l'àmbit de la violència de gènere.

Paraules Clau

Teràpia assistida amb gossos, Violència de gènere, Beneficis

Resumen

El rol de la mujer en la sociedad ha ido cambiando y evolucionando a lo largo del tiempo. Han sido muchos los avances que caracterizan cambios históricos en la legislación y derechos de las mujeres. A pesar de esto, un fenómeno que aún sigue latente hoy en día, es la violencia de género, es decir, un tipo de violencia ejercida por el hombre hacia la mujer por el simple hecho de ser mujer.

El presente trabajo consiste en una revisión bibliográfica basada en la preocupación de profundar en el conocimiento sobre la violencia de género. Especialmente en las consecuencias y síntomas que sufren las víctimas de esta y los diferentes abordajes. Así mismo, se propone una intervención innovadora basada en un análisis de las Intervenciones Asistidas con Animales (IAA), y más concretamente en las Terapias Asistidas con Perro (TAP), que tiene como fin: dar respuesta a aquellos aspectos emocionales y psicológicos que se ven deteriorados o perjudicados en las mujeres que han sufrido o sufren maltrato por parte de su pareja o expareja y a los hijos de éstas.

Por ello, estudiaremos los ámbitos en los que este tipo de intervención ha demostrado tener una mayor actuación, los beneficios que se han comprobado y la experiencia de las Intervenciones Asistidas con perro en España en el ámbito de la violencia de género.

Palabras Clave

Terapia asistida con perros, Violencia de género, Beneficios

Abstract

The role of women in society has been changing and evolving over time. There have been many advances that characterize historical changes in the legislation and rights of women. Despite this, a phenomenon that is still latent today is gender violence, that is, a type of violence exerted by men against women for the simple fact of being a woman.

The present work consists of a bibliographic review based on the concern to deepen the knowledge about gender violence. Especially in the consequences and symptoms suffered by the victims of this and the different approaches. Likewise, an innovative intervention is proposed based on an analysis of Animal Assisted Interventions (AAI), and more specifically on Canine-Assisted Therapies (CAT), which aims to: respond to those emotional and psychological aspects that get deteriorated or harmed in women who have suffered or suffer abuse by their partner, or ex-partner, and their children.

Therefore, we will study the areas in which this type of intervention has been shown to have greater performance, the benefits that have been verified, and the experience of Canine-Assisted Therapies in Spain in the field of gender violence.

Key Words

Gender Violence, Canine-Assisted Therapies, Benefits

1. Violència de Gènere

1.1 Què és la violència de gènere?

La violència de gènere és definida en la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere com:

“Tot acte de violència que, com a manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones, s'exerceix sobre aquestes per part dels qui siguin o hagin sigut els seus conjugues o de qui estiguin o hagin estat lligats a elles per relacions similars d'afectivitat, encara sense convivència, i que tingui o pugui tenir com a resultat el patiment físic, sexual o psicològic per la dona, així com també comprèn les amenaces, la coacció o la privació arbitrària de llibertat, tant si es produeix en la vida pública com en la vida privada. (Llei 1, 2004, art 1).”

La mateixa llei estableix en l'article 19, el dret a l'assistència integral:

“Les dones víctima de violència de gènere tenen dret a serveis socials d'atenció, d'emergència de recolzament i acollida i de recuperació integral. L'organització d'aquests serveis per part de les Comunitats Autònomes i les Cooperacions Locals, respondrà als principis d'atenció permanent, urgent, especialització de prestacions i multidisciplinarietat professional. (Llei 1, 2004, art. 19).”

A Viena, l'any 1993, l'ONU va reconèixer els drets de les dones com drets humans i va declarar la Violència de Gènere com a Violació dels drets humans. Definint-la com:

“Tot acte de violència basat en el gènere que tingui com a resultat possible o real un dany físic, sexual, psicològic, incloses les amenaces, la coerció o la privació arbitrària de llibertat, ja sigui que ocorre en la vida pública o en la vida privada.”

La violència de gènere ha existit sempre. El fet de veure-la com a violència i deixar d'acceptar-la i normalitzar-la en el dia a dia és el que ha canviat.

1.2 Dades dels últims cinc anys

Les dades de la Delegació del Govern per la Violència de Gènere del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat de denúncies registrades ens mostren que les dades són significatives en els últims cinc anys.

En general podem veure que des de l'any 2016, any rere any ha anat incrementant el nombre de víctimes registrades a través de denúncies.

Des de l'any 2016 fins a l'any 2019, el nombre de víctimes registrades va anar en augment, sent el d'aquest últim, considerablement més notable que en els anys anteriors. En canvi, a l'any 2020 el nombre de víctimes registrades va davallar.

Tot i la disminució del nombre de víctimes registrades, no son senyal d'una disminució real de casos de violència de gènere, sinó que hi ha hagut un factor que ha intervingut a escala mundial en el nostre dia a dia. Aquest factor és la COVID-19, el qual ha comportat una sobre càrrega en el sistema burocràtic.

Malgrat això, els experts i les estadístiques ja mencionades, deixen clar que les dades de 2020 no són un reflex de la realitat, ja que el descens més important va ser durant els mesos de març i abril. És a dir, els mesos en els quals la mobilitat va estar restringida a causa de la pandèmia.

El Ministeri d'Igualtat, per mitjà de la Delegació del Govern contra la Violència de Gènere, presta el Servei telefònic d'informació, d'assessorament jurídic i d'atenció psicosocial immediata. Segons el registre de les trucades al 016, i les peticions d'ajuda via WhatsApp, veiem que es van incrementar en un 44% durant la pandèmia. És a dir, quasi a la meitat.

Per això, segons citava RTVE en la seva pàgina web, els assassinats i les denúncies només són indicadors incomplets en un any en el qual se sap que va créixer la violència de control.

A banda, segons l'Institut Nacional d'Estadística les dades que hi ha recollides durant l'any de violència domèstica (aquella violència que és exercida sobre conjugues, descendents, ascendents o germans), suposen més de 8.200 víctimes de les quals 2/3 també son dones.

Cal tenir en compte que aquestes dades tracten tan sols de casos registrats. Pel que no compten amb casos que no hagin estat denunciats, però que malgrat això, continuen sent violència de gènere i violència domèstica.

1.3 Evolució legislativa en matèria de gènere

La Constitució l'any 1978, reconeix la igualtat legal entre homes i dones. Així ho exposa:

“La dignitat de la persona (art. 14, CE), el dret a la vida i la integritat física i moral (art. 15, CE), el dret de l'home i la dona a contraure matrimoni amb plena igualtat jurídica (art. 32, CE), la protecció social, econòmica i jurídica de la família, dels fills, amb independència de la filiació, i de les mares (art. 39, CE) s'erigeixen com a valors bàsics de la convivència. I, progressivament, aquests nous principis de la doctrina constitucional es van introduint a tots els textos legals mitjançant reformes successives.”

L'Any 1993, es du a terme la Conferència de Drets Humans de Viena, on es proclama que els drets humans de les dones i de les nenes son part integral dels drets humans universals, i subratlla la importància d'eliminar la violència contra les dones en la vida tant pública com privada.

La declaració de Beijing, sorgida l'any 1995 arran de la IV Conferència Mundial sobre les Dones, és el document més complet produït per una conferència de les Nacions Unides amb relació als drets de les dones. Es va acordar la Declaració sobre l'eliminació de la violència contra les dones i per primera vegada es van reconèixer les causes de la violència com a estructurals i es va definir la violència de gènere (article 113) com:

“L'expressió violència contra les dones, significa qualsevol acte de violència basat en el gènere que té com a resultat, o és probable que tingui com a resultat, uns danys o patiments físics, sexuals o psicològics per a les dones, incloent-hi les amenaces els

esmentats actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant en la vida pública com en la privada”.

La resolució de l'any 1997 envers la Comissió de Drets Humans de les Nacions Unides, condemna tots els actes de violència sexista contra la dona, exigeix que s'elimini la violència masclista en la família i en la comunitat i exhorta els governs a actuar per a prevenir, investigar i castigar els actes de violència i proporcionar a les dones reparacions justes i assistència especialitzada.

La Resolució del Parlament Europeu del setembre de 1977, anomenada “Tolerància zero davant la violència contra les dones”, va ser desenvolupada l'any 1999, i la Decisió marc del Consell d'Europa de 15 de març de 2001, sobre l'Estatut de la víctima en el procés penal, que reclama la importància d'evitar els processos de victimització secundària i la necessitat de serveis especialitzats i d'organitzacions de suport a la víctima.

La Directiva 2006/54/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 5 de juliol de 2006, relativa a aplicar el principi d'igualtat d'oportunitats i igualtat de tracte entre homes i dones en temes de treball i ocupació, dona importància a adoptar mesures per a combatre tota mena de discriminació per raó de sexe en els àmbits que regula la Directiva i, particularment, adoptar mesures eficaces per a prevenir l'assetjament en el lloc de treball.

A l'Estat Espanyol s'han anat produint avanços legislatius sobre la violència de gènere. Per exemple, la Llei orgànica 11/2003, del 29 de setembre, de mesures concretes en matèria de seguretat ciutadana, violència domèstica i integració socials dels estrangers; la Llei orgànica 15/2003, del 25 de novembre, per la qual es modifica la Llei orgànica 10/1995, del 23 de novembre, del Codi penal, o la Llei 27/2003, del 31 de juliol, que regula l'Ordre de protecció de les víctimes de la violència domèstica.

La llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, constitueix la primera llei integral europea que recull una resposta global a les violències contra les dones en les relacions de

parella, amb inclusió d'aspectes preventius, educatius, socials, laborals, assistencials, sanitaris i penals.

Respecte a plans específics contra la violència masclista apareixen a finals dels anys noranta. Primerament en l'àmbit estatal i després en l'àmbit autonòmic i local. A banda, han aparegut altres instruments normatius, com ara els protocols i els acords interinstitucionals, Així és com l'any 1998 es va aprovar el primer Pla de l'Estat d'acció contra la violència domèstica (1998-2000), i més endavant el II Pla integral contra la violència domèstica (2000-2004), la qual té com aportació principal l'establiment de mesures penals i processals (que van donar lloc a canvis en la legislació penal).

La Llei 11/1989, del 10 de juliol, va ser modificada per la Llei 11/2005, del 7 de juliol, i crea l'Institut Català de les Dones. A través d'aquest, s'han desenvolupat diferents plans per a la igualtat d'oportunitats i de prevenció de la violència masclista.

El Pla integral de prevenció de la violència de gènere i d'atenció a les dones que la pateixen (2002-2004), va ser el primer amb aquestes característiques en el territori català.

El Pla d'acció i desenvolupament de les polítiques de dones a Catalunya (2005-2007), desenvolupa el Programa per l'abordatge integral de les violències contra les dones, fa un reconeixement dels drets de les dones com a ciutadanes, remarca el sistema patriarcal que sosté i legitima les violències i estableix mesures coordinades de diferents departaments i administracions.

A escala local, hi ha hagut municipis de Catalunya que han elaborat plans i programes específics contra la violència de gènere. Altres ajuntaments i consells comarcals han signat acords amb entitats i institucions per tal d'assolir circuits eficients d'actuació contra la violència masclista.

L'Estatut de Catalunya aborda en matèria dels drets de les dones davant la violència masclista. L'article 19 determina com a drets generals de les dones, el lliure desenvolupament de la personalitat i la capacitat personal, i viure amb

dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, maltractaments i tota mena de discriminació.

Per altra banda, l'article 41.3 estableix com un dels principis rectors de les polítiques públiques el deure de garantir que s'afrontin de manera integral totes les formes de violència contra les dones i els actes sexistes i discriminatoris, i, així estableix el deure de fomentar el reconeixement del paper de les dones en els àmbits cultural, històric, social i econòmic i el de promoure la participació dels grups i les associacions de dones en l'elaboració i avaluació de les polítiques.

A més, a l'article 153 diu que corresponen a la Generalitat les polítiques de Gènere i té la competència exclusiva de regulació de les mesures i instruments per a la sensibilització envers la violència de gènere.

Pel que fa al Dret civil de Catalunya, la Generalitat, a través de l'Observatori de Dret Privat de Catalunya, per tal de procedir a la modificació del Codi de família, procedirà a la incorporació de les modificacions necessàries per a garantir els objectius d'aquesta llei. És en aquest marc, quan al 30 de gener de 2007 s'aprova el Projecte de Llei del llibre quart de Codi civil de Catalunya, que aporta una regulació nova en el dret de successions en el sentit d'incorporar els supòsits de violència domèstica com a causes d'indignitat per a succeir a la parella.

La Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, resultat de la col·laboració en una llei pionera, per part d'organitzacions feministes, partits polítics i diversos consensos. És considerada la llei més avançada en matèria de violència masclista a l'Estat Espanyol.

La Llei 17/2020, de 22 de desembre té la intencionalitat d'ampliar, reforçar i actualitzar la Llei 5/2008, a part de respectar la diversitat i protegir els drets no només de les dones cisgènere sinó que també de les dones transgènere i les persones no binàries.

A partir d'aquesta llei i la seva actualització, trobem millores en el tractament de la violència contra les dones en la vida política, la regulació de la violència institucional com a àmbit, introduint la regulació de les violències digitals, la inclusió de la definició de consentiment sexual i s'amplia els tipus de violència en

l'àmbit social i comunitari, les formes de violència masclista i la necessitat de la formació de professionals entre d'altres.

1.4 Tipus de violència a la Dona

La violència afecta les relacions entre ambdós sexes i pot tenir diferents formes segons el tipus de submissió que pretengui aconseguir.

Malgrat això, que els homes siguin qui exerceixen aquesta violència, no significa que els agents d'aquesta siguin només els homes, ja que les dones també estan immerses en la cultura i s'han criat sota la seva influència.

Així i tot sabem que totes les formes de violència envers el gènere estan relacionades entre si i tenen una relació directa amb el patriarcat.

Tot i que és complex diferenciar unes formes de violència d'altres, ja que moltes vegades es combinen, es pot fer una separació de possibles modalitats de violència cap a les dones en les quals es vulneren els drets de llibertat i de dignitat.

Segons "*Ayuda en Acción*", la violència contra les dones és un acte sexista que produeix qualsevol mena de dany psicològic, físic o emocional i es tradueix en maltractament verbal o físic en qualsevol context.

Cadascuna d'aquestes violències són manifestacions de la necessitat de canvi i d'un problema greu que s'ha de solucionar per a obtenir la igualtat entre les persones.

Els tipus de violència més comuns són:

1. **Violència laboral** → Basada en dificultar l'accés de les dones a llocs de treball de responsabilitat laboral, o bé es dificulta el seu desenvolupament en l'empresa o l'estabilitat en aquesta pel fet de ser dona. És un tipus de discriminació molt comuna. Un exemple pot ser pel que fa al salari. Com en alguns casos s'ha donat una diferència de salaris entre ambdós sexes mentre es complien els mateixos llocs de treball. Un altre exemple podria

ser en el que s'han vist immerses moltes dones, l'acomiadament per possible embaràs.

2. **Violència econòmica** → Formada per totes aquelles accions que busquen la pèrdua de recursos econòmics i/o patrimonials mitjançant la limitació. És un tipus de violència molt comú i inclou tota mena d'acte que generi limitacions econòmiques amb la intenció de controlar els diners o privar de medis econòmics per tal de fer impossible viure de manera autònoma.
3. **Violència institucional** → Tots aquells actes o omissions dels servidors públics de qualsevol ordre de govern que discriminin o tinguin com a fi dilatar, obstaculitzar o impedir el gaudiment i exercici de drets humans de les dones. Així com l'accés al gaudiment de polítiques públiques destinades a prevenir, atendre, investigar, solucionar i radicar els diferents tipus de violència.
4. **Violència psicològica** → Qualsevol acció que degradi a la dona com a persona o tracti de controlar-li les accions o decisions. No té per què arribar a la humiliació, sinó que pot manifestar-se d'altres maneres: assetjament, restricció, manipulació o aïllament. Aquests fets poden produir danys emocionals i perjudiquen directament al desenvolupament personal comportant problemes emocionals o psicològics greus. Malgrat això, cal tenir en compte que el precepte penal sanciona l'ús de la violència psíquica, però no sanciona la causació de les lesions psíquiques, suposant així un plantejament de concepte jurídic indeterminat i difícil de definir.
5. **Violència física** → Totes les accions que provoquin un dany o patiment físic i afectin la integritat de la persona. No només fa referència a hematomes, ferides o cremades, sinó que també es considera violència física una empenta.

6. **Violència sexual** → Tot acte sexual realitzat contra la voluntat d'una persona, incloent-hi quan aquesta no dona el seu consentiment, quan aquest no pot ser donat perquè la persona és un menor, té una discapacitat mental, o no està del tot conscient com a resultat del consum de drogues, inclòs l'alcohol.
7. **Violència simbòlica** → Fa referència a aquell conjunt d'estereotips, missatges, valors o signes que transmeten i afavoreixen el fet que es repeteixin relacions basades en la desigualtat, el masclisme, la discriminació o la naturalització de qualsevol rol de subordinació de les dones en la societat.

1.5 Trastorns de dones víctimes de la violència de gènere

La violència exercida en les relacions de parella poden produir conseqüències greus a curt o a llarg termini a aquelles persones qui la pateixen, a la família i a la societat.

Un element important en el desenvolupament de deteriorament en les víctimes, és la manera en com s'ha presentat la violència per part del maltractador.

Hi ha diferents formes de maltractament en les víctimes, que es reforcen les unes a les altres. Per exemple, si tenim un cas de violència emocional, molts cops l'acompanya la violència física, o en el cas de l'abús sexual, comporta al mateix temps maltractament físic i psíquic. És a dir, les conseqüències dels maltractaments es barregen. D'aquesta manera, les dones maltractades psicològicament no només veuen afectació en la seva autoestima que comença a davallar, sinó que l'experimentació del rebuig, el menyspreu, la ridiculització i l'insult, van molts cops acompanyats d'alteracions físiques, trastorns alimentaris, trastorns en el son, malalties de la pell, úlceres, gastritis, mal de cap, dolors musculars, etc.

Les conseqüències no només poden ser psicològiques, moltes vegades també hi ha repercussions físiques i en el cas de tenir fills, també causa efectes sobre aquests.

En les conseqüències físiques, els efectes més immediats del maltractament solen ser les seqüeles de dany físic, com ara ferides, traumatismes, fractures, cremades, lesions, etc. Algunes de les lesions no es veuen a simple vista, però tenen danys a òrgans interns. A banda, les dones maltractades poden experimentar mals de cap recurrents, dolor muscular o d'articulacions, problemes de transmissió sexual, infeccions vaginals i urinàries, trastorns somàtics, trastorns del son i alimentaris, problemes menstruals, disfuncions sexuals, problemes gastrointestinals i abdominals, o augmentar malalties cròniques com per exemple la diabetis, l'asma o la hipertensió.

Les conseqüències a nivell psicològic poden ser immediates o a llarg termini. Aquestes últimes, es deriven arran de la repetició de les agressions i de la persistència de situacions de maltractament. Al contrari del que se sol pensar, les agressions psíquiques poden resultar més incapacitats i nocives pel funcionament de la dona que les agressions físiques.

Cal posar accent a la percepció del dany com a intencionat sobretot quan és en una relació de parella, on la dona maltractada, en la majoria de casos, no sap com respondre davant la situació. El 60% de les dones maltractades pateixen trastorns psicològics moderats o greus (Acosta L., 2001).

Sobre l'entorn familiar les conseqüències del maltractament estan directament relacionades amb els fills. En el cas de dones embarassades, rebre maltractament durant el període de l'embaràs pot ser sinònim a patir abusos sexuals, rebre cops als pits, abdomen o l'àrea genital, patir amenaces d'avortaments, avortaments, parts prematurs, infeccions genitals (Villavicencio, P. y Sebastian, J., 1999).

Segons diversos treballs citats per Levendosky i Graham-Bermann (1998), els nens que són testimonis de violència de gènere solen tenir problemes envers el seu ajustament social i emocional, més poca autoestima, més poca competència

social, problemes de conducta i problemes psicològics, por, depressió, dificultat de relació, agressivitat i trastorns per estrès posttraumàtic. Les mateixes autores citen que les relacions de maltractament a la parella entorpeixen un bon desenvolupament del rol matern/patern.

Els fills que presencien violència, es converteixen en víctimes i acaben presentant en molts casos patologies relacionades amb el maltractament.

Els nens són esponges. Un nen que creix entre violència generarà violència perquè per a ell és el més normal. Ha après dels crits i dels cops, que s'han acabat convertint en un llenguatge quotidià (Zabay, M., Casado, A., 2018).

Cal tenir en compte que davant de la situació abusiva, la dona es troba en un estat de plena vulnerabilitat, fet que també causa una incertesa sobre qüestions bàsiques de sí mateixa i dels seus fills.

Alguns dels símptomes que poden sorgir arran de patir violència de gènere són:

- **Depressió:** alteració de l'estat d'ànim que inclou símptomes com: tristesa, buidor, plor, desinterès, culpabilitat, disminució de la capacitat de prendre decisions...
- **L'ansietat:** estat de preocupació excessiva sobre esdeveniments o activitats, presentant dificultat per a controlar-ho.
- **La indefensió apresada:** percepció cognitiva per l'individu que es veu incapaç de controlar o resoldre la situació.
- **Temor congelat:** les dones maltractades mostren un temor congelat quan perceben que continuen estant en perill un cop s'han allunyat del maltractador.
- **Autoestima baixa:** factor de vulnerabilitat per sentir-se desvalgudes i amb falta de seguretat en elles mateixes.

- **Trastorn per estrès posttraumàtic (TEPT):** l'individu es veu envoltat en fets que li representen un perill, causant en molts casos la re-experimentació del trauma.
- **Síndrome de la dona maltractada:** la dona experimenta símptomes traumàtics com: ansietat, hipervigilància, records recurrents, pensaments intrusius, embotiment emocional, re-experimentació del trauma, etc.
- **Aïllament:** tant literal com emocional. Comporta dificultats a l'hora de reintegrar-se.
- **Dificultats en les relacions interpersonals:** els patrons per a relacionar-se correctament es veuen deteriorats i/o modificats.
- **Canvis en els estils de personalitat:** convertint-les en vulnerables a nous maltractaments a través de distorsions cognitives, minimització del problema, evitació o negació de la realitat, idealització del maltractador, etc.
- **Síndrome d'Estocolm:** estat psicològic en el qual la víctima desenvolupa una relació de justificació i empatització amb el maltractador

Cal tenir en compte que les dones han estat unides emocionalment amb la seva parella prèviament al maltractament i un cop comencen a patir-lo, la seva capacitat per triar relacions adequades es veu qüestionada, afectant negativament a la seva autoestima.

Aquestes vivències també tenen impacte en els fills. Davant la situació en què es troben, una de les solucions que se'ls hi proposa és denunciar, però la resposta legal està plena d'obstacles i dificultats. El procediment és lent i la necessitat d'aportar proves suposen un període de convivència tens i perillós.

Arran dels diferents símptomes i els diversos mecanismes d'adaptació que acaben adaptant les víctimes, pot provocar tolerància a la violència que

exerceixen els seus maltractadors sobre elles. Aquests mecanismes poden ser a causats per fidelitat, dependència, negació, por a perdre els fills o a no tenir els recursos suficients per a mantenir-los, no voler adonar-se de la realitat, creure que l'agressor està malalt i necessita ajuda, pensar que no hi ha sortida, culpabilitat, adaptació, creença de poder canviar-lo o inclús la minimització de la situació.

1.6 Abordatge legal i intervenció en Violència de Gènere

La Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció integral contra la Violència de Gènere (B.O.E. núm. 313, de 29 de desembre de 2004), garanteix, a les dones que viuen o han sigut víctima de violència de gènere, una sèrie de drets que les ajudi a posar fi a la situació d'abús i poder recuperar la seva vida.

Es tracta de drets universals, és a dir, qualsevol dona que es trobi en aquesta situació té garantit aquests drets, independentment del seu origen, religió o qualsevol altra condició.

Abans de començar amb l'abordatge del cas de violència, cal acreditar la situació. Generalment, aquesta situació s'acredita mitjançant una sentència condemnatòria per un delictes de violència de gènere, una ordre de protecció o qualsevol altra resolució judicial que acordi una mesura cautelar o bé un informe del Ministeri fiscal que indiqui l'existència d'indisicis que la denunciant és víctima de violència de gènere.

Una altra manera d'acreditar aquest tipus de violència és mitjançant un informe dels serveis socials, dels serveis especialitzats o dels serveis d'acollida destinats a víctimes de violència de gènere o qualsevol altre forma que estigui prevista en les disposicions normatives sectorials que regulen l'accés a cada dret i recurs.

Els drets els quals contempla la llei són els següents:

1. Dret a la informació → Dret a rebre informació garantit a través de:

- Servei 016 d'informació i assessorament jurídic, un servei gratuït i confidencial que ofereix informació, assessorament jurídic i atenció psicosocial a les víctimes. S'hi pot accedir per telèfon, correu electrònic o WhatsApp.
- Web de recursos de suport i prevenció davant de casos de violència de gènere, des de la que es permet la localització de diferents recursos que les administracions públiques i entitats socials han posat a disposició de la ciutadania.

2. Dret a l'assistència social integral → Inclou serveis socials d'atenció, d'emergència, de suport i acollida i de recuperació integral. Responen a una atenció permanent, urgent, especialitzada i multidisciplinària professional, buscant cobrir les necessitats, restaurar la situació en la qual es trobava la víctima abans de patir la violència, etc.

3. Dret a l'assistència jurídica gratuïta, immediata i especialitzada.

4. Drets laborals → Amb la finalitat d'evitar que a causa de la situació de violència, les víctimes abandonin el mercat laboral.

5. Drets en matèria de Seguretat Social → Sobre cotització social i prestacions.

6. Drets en matèria del lloc de treball i per la inserció laboral → Amb el programa d'inserció sociolaboral per a dones víctimes de violència de gènere, inscrites a la cerca de lloc de treball en Serveis Públics de Lloc de Treball, s'inclouen mesures: itinerari d'inserció sociolaboral, programa formatiu específic, incentiu per a afavorir l'inici d'una nova activitat, incentius per a facilitar la mobilitat geogràfica, per a compensar diferències salarials, per a empreses que contractin víctimes de violència de gènere i convenis amb empreses per a facilitar la contractació.

7. Drets de les funcionàries públiques → Aquelles funcionàries en el servei d'administracions públiques tenen el dret de permís per raó de violència de gènere sobre la dona funcionària, dret a una reducció de jornada, mobilitat per raó de violència de gènere, excedència per raons de violència de gènere.

8. Drets econòmics → Les ajudes econòmiques poden ser segons el nombre de mensualitats del subsidi d'atur, depenent si tenen família a càrrec o a través de la renda activa d'inserció en la qual es reconeix a les persones aturades incloses en el programa de renda activa intentant incrementar les oportunitats d'inserció en el mercat de treball. Les dones víctimes també podran ser beneficiades amb un mínim vital amb la finalitat de prevenir el risc de pobresa i exclusió social . A banda, comptem amb el dret de protecció en l'accés a habitatge.

9. Dret a l'escolarització immediata → Els fills de les víctimes que es vegin afectats per un canvi de residència derivada pels actes de violència, tenen dret a l'escolarització immediata en el seu nou lloc de residència.

10. Beques i ajudes a l'estudi → Per a sol·licitants que acrediten la condició de víctimes de violència de gènere, des del 30 de juny de 2021, i pels seus fills menors de vint-i-tres anys.

11. Particularitats de l'empadronament per raons de seguretat → Dirigit a aquelles víctimes que viuen sota l'empadronament de la xarxa de recursos assistència social integral i quan no es pugui dur a terme un empadronament en el domicili real per raons de seguretat, aquest podrà dur-se a cap on determinin els Serveis Socials.

12. Dret a canvi de cognoms o d'identitat → Per a les víctimes de violència de gènere o dels seus descendents que estiguin o hagin estat integrats en el nucli familiar de la convivència, des del registre civil es podrà autoritzar el canvi de cognoms sense necessitat que compleixin els requisits previstos amb caràcter general.

A banda de garantir drets a les dones que han estat maltractades, també cal adaptar mesures de sensibilització, prevenció i detecció d'aquest maltractament en diferents àmbits.

En l'àmbit **educatiu**, és obligatori transmetre valors per la igualtat a nens i a nenes, conscienciar-los i prevenir-los d'aquest tipus de violència. En l'àmbit **sanitari**, cal regular actuacions de detecció precoç i de suport assistencial a aquelles dones que pateixen o han patit violència de gènere i, en l'àmbit de la **publicitat i mitjans de comunicació**, cal prohibir la representació de les dones a través d'imatges estereotipades o discriminatòries.

Els òrgans administratius encarregats en matèria de la violència a la dona són la Delegació Espacial del Govern per a la Violència de Gènere i l'Observatori Estatal de Violència sobre la Dona.

Per les mesures de prevenció es compta amb una xarxa de centres de la Dona i serveis permanents d'informació, assessorament i altres dispositius de localització, en cas de sorgir una urgència immediata en cas de trobar-se sota violència de gènere.

Les mesures especialitzades són un tipus d'atenció a la víctima que es basa en programes i recursos que centren l'atenció i la reparació del dany a través de centres d'urgència, cases d'acollida, pisos tutelats, projectes d'integració sociolaboral, assistència psicològica i jurídica, programes de reeducació als agressors, ajudes econòmiques, i d'altres.

1.7 Anàlisi de la informació

Des d'un punt de vista de treballadora social, la violència de gènere és una problemàtica social, que requereix no només d'una intervenció directa i immediata amb les víctimes, sinó que també cal abordar-la d'una forma preventiva, de conscienciació, sensibilització i promovent valors basats en la igualtat i la inclusió social.

La violència de gènere pot patir-la qualsevol dona, independentment de la classe social, la religió, la raça, etc. Tot i que hi ha factors de més vulnerabilitat, totes les dones estan exposades a patir-la justament pel fet de ser dones.

Dra. Eva Zafra, (2021) en l'entrevista afirmava:

“A qualsevol dona li pot passar, però una cosa coincident en moltes dones víctimes de violència de gènere, és la creença o socialització de l'amor romàntic. Això explica el cicle de la violència de gènere i com la dona acaba caient en el cercle de perpetuació de violència.”

Tots els homes poden exercir una relació de maltractament, ja que tots han nascut en una societat masclista. Malgrat que erròniament es creu que és a causa d'un factor patològic, la causa real és cultural i estructural. És cert que hi ha maltractadors amb trastorns mentals o amb addiccions a drogues, però n'hi ha molts altres que no ho són i igualment exerceixen relacions de maltractament.

Dra. Eva (2021), va comentar aquest aspecte:

“L'única coincidència que hi ha entre els agressors a hores d'ara demostrada, és el masclisme. Neixen en una societat masclista i socialitzen i aprenen a comportar-se duna manera masclista.”

Des del meu punt de vista, el treball social, ha d'enfocar les intervencions en violència de gènere, tenint com a objectius la recuperació integral de la víctima i dels seus fills i la readaptació de la dona en la societat, cercant eines que la permetin sortir de l'estat en el que es trobi i la permetin empoderar-se, recuperar l'autoestima i recuperar l'autonomia.

Malgrat això, arran de la “Ley Integral contra la Violencia de Género”, que tipifica penalment aquest tipus de maltractament, és a partir d'on cada cop més dones s'atreveixen a denunciar les situacions de maltractament que pateixen. Aquest fet explica per què el nombre de víctimes registrades va en augment cada any. No és segur si el nombre de víctimes es redueix, es manté o augmenta, ja que només podem conèixer els casos on la víctima ha denunciat, però cal tenir en

compte que hi ha casos on la víctima no arriba a denunciar mai, Sigui per la negació, per protegir al maltractador, per no ser conscient del maltractament, etc.

Laura Guxens, directora del SIE Tarragona, (2021) en l'entrevista explicava:

“Amb poc més de dues setmanes, ja han mort vuit persones a mans de les seves parelles i sembla que és normal ja. No ens hem escandalitzat perquè ho hem normalitzat. En canvi si fossin vuit morts conductors d'autobús homes, estaríem tots escandalitzats i parlariem inclús d'assassins en sèrie”.

En les intervencions, cal tenir en compte el risc en què es troba la víctima, sobretot quan encara viu amb el maltractador. Cal fer una bona valoració del risc i treballa eines d'autoprotecció, saber quins punts no s'han de traspasar, etc. (Guxens, L., 2021).

A més un efecte de les intervencions de violència de gènere que sol repetir-se en les institucions i que cal treballar en les intervencions socials és la revictimització de la víctima. Aquest aspecte cal tenir-lo en compte i treballar per evitar-lo al màxim, per exemple, a través d'una bona coordinació entre professionals.

Tal com afirmava Laura Guxens (2021):

“Sistemàticament, volent protegir a la dona se l'acaba revictimitzant. És a ella a més a la que s'acaba expulsant. Ella és la que ha de canviar de casa, deixar els amics, etc. Mentre ell segueix fent vida com sempre.”

2. Intervencions Assistides amb Animals i Gossos de Teràpia

2.1 Definicions

Les Teràpies Assistides amb gos (TAG) formen part de les Intervencions assistides amb Animals (IAA).

Les IAA són descrites per primera vegada per Levinson amb la publicació l'any 1969, del seu llibre: *“Psicoteràpia infantil assistida per animals”*.

Llibre en el qual parla sobre els beneficis i processos a seguir i marca el punt d'inici dels programes d'IAA. Arran de la seva obra, provoca un interès a nivell

internacional que comporta el sorgiment de societats i entitats que es van dedicar a promoure i estudiar aquest tipus d'intervencions.

És l'any 1990 quan es funda la *International Association of Human- Animal Interaction Organizations* (IAHAIO).

Aquesta associació de nivell mundial, la conformaven diferents organitzacions dedicades a la pràctica, investigació i/o educació en activitats assistides amb animals, teràpies assistides amb animals i formació en animals de servei.

A través d'aquestes activitats proposades des de l'organització, s'intenta promoure la tinença de mascotes, el vincle entre home-animal i dona enfocaments respectuosos per a relacionar-se amb els animals.

La missió d'aquesta organització és proporcionar un lideratge a nivell internacional per tal de fer més senzill avançar en el camp de la interacció entre l'home i l'animal (HAI).

Les IAA poden ser en l'àmbit social, de la salut o de l'educació, i són dissenyades per a promoure la millora de la qualitat de vida de les persones a partir de treballar a través de la interacció i la creació de vincle amb animals. Poden ser assistides per diferents tipus d'animals. Per exemple gossos, cavalls, conills, etc.

Centrant-nos en les intervencions amb gossos podem distingir que segons els objectius professionals que intervindran en el cas a treballar, es poden elaborar tres tipus de programes diferents :

1. **Teràpia Assistida amb Gossos (TAG):** intervenció que forma part d'un procés de prevenció, rehabilitació i/o tractament, integrant-se en les tasques de l'equip sanitari multidisciplinari, treballant envers la història clínica de la persona registrant les millores i avaluant l'evolució i resultats obtinguts. En aquest cas, el paper del gos és ser un element facilitador i motivador per a la persona durant el procés, amb la finalitat d'aconseguir complir amb uns objectius terapèutics que s'han concordat anteriorment per l'equip sanitari de referència.

En aquest cas, el treball es basa en una proposta d'intervenció seguint un programa de TAG.

2. **Educació Assistida amb Gossos (EAG):** intervenció que forma part d'un procés educatiu. En aquest cas, el gos és un element facilitador i motivador per a la persona durant el procés amb la finalitat d'assolir objectius purament educatius que hagin estat plantejats prèviament per professionals de l'educació de manera discreta, divertida i natural.
3. **Activitats Assistides amb Gossos (AAG) :** intervenció basada en activitats més informals, tot i que segueixen tenint uns objectius preestablerts, són activitats més flexibles, espontànies i que senzillament busquen la interacció entre la persona i el gos, per tal d'estimular la socialització, reduir l'estrès, reduir l'ansietat i altres sentiments com la soledat i l'abandó. A més d'ajudar a incrementar la sensació de benestar de l'usuari, ajudant al desenvolupament de l'oci i el temps lliure.

2.2 Àmbits d'aplicació

Actualment la teràpia assistida amb animals es desenvolupa en diferents àmbits, arran de veure els beneficis que comporta treballar des del vincle humà-animal. Majoritàriament en els tractaments s'utilitzen o gos o cavall tot i que també es poden utilitzar altres animals com gats, conills, dofins, etc.

Els principals àmbits de treball en els que s'utilitza avui dia una teràpia assistida amb animals són:

- Salut mental

En l'àmbit de la salut mental, s'han realitzat diferents estudis i projectes on comprovaven la influència de la tinència i la creació del vincle amb mascotes en la salut mental i el benestar humà envers la salut mental.

Des d'aquestes teràpies s'ha demostrat que pot ser un mètode efectiu l'ús d'animals de teràpia en diferents camps, com ara augmentar el seu benestar tant en pacients hospitalitzats en psiquiàtrics, per la reducció de la duració

dels estats en els quals es necessiti un suport i també envers la reducció de la medicació.

S'ha treballat amb diferents malalties mentals o afectacions de la salut mental, com ara depressió, ansietat, esquizofrènia, trastorns de l'espectre autista, etc.

Alguns dels impactes més comuns de les TAA en salut mental són la reducció d'angoixa, la reducció de símptomes depressius, reducció de l'anhedonia (incapacitat per a experimentar plaer) i altres símptomes negatius. S'han observat també millores significatives amb l'aliança terapèutica, el compromís, la socialització interpersonal, la confiança i excitació ansiosa aguda i la voluntat.

- Urgències hospitalàries:

Segons un assaig clínic, gran nombre de pacients amb ansietat (diagnosticada) van sol·licitar veure a un gos de teràpia. Aquesta exposició amb el gos i el guia van reduir els punts d'ansietat, dolor i depressió en pacients amb ansietat moderada o severa.

- Geriatria:

S'ha pogut veure grans millores i beneficis de les teràpies amb animals en l'àmbit geriàtric. Principalment, és comunament utilitzada amb pacients amb un deteriorament cognitiu o tipus de demències diagnosticades i té grans impactes en el benestar dels usuaris.

- Pediatria

En casos de nens hospitalitzats, que hagin començat a experimentar ansietat, por, dolor... S'ha demostrat que la Teràpia Assistida amb animals els fa disminuir la sensació de dolor i a més els promou la relaxació, l'acceptació, el plaer, redueixen el patiment i milloren les seves funcions cognitives, socials i emocionals.

- Oncologia

En el cas del càncer, l'angoixa psicològica és altament prevalent en els pacients i experimenten depressió i ansietat. Per això, les Teràpies

complementàries i alternatives, incloent-hi mascotes (TAA) han sigut identificades per l'Institut Nacional de Salut com un medi per a crear un ambient de curació.

- Cures pal·liatives

Les cures pal·liatives són aquelles que atenen les necessitats d'atenció mèdica a persones amb malalties progressives i que els limita la vida.

Els símptomes comuns són el dolor, ansietat i angoixa psicosocial, i per això la teràpia assistida pot constituir un valuós enfocament terapèutic en benefici d'aquest tipus de pacients. Segons l'OMS la definició de cures pal·liatives (2002) va junt amb millorar la qualitat de vida dels pacients i de les famílies i la interprofessionalitat i integralitat d'aquest enfocament terapèutic.

- Addicció a substàncies

La teràpia assistida amb animals té un enfocament complementari per a la psicoteràpia en l'àmbit de les addiccions.

Recentment, s'ha utilitzat molt el cavall, ja que presenta una oportunitat de poder treballar per les tres vies: client - cavall - terapeuta, en un context que es diferencia de la clínica de teràpia habitual. Les característiques del cavall, com la mida, la força, la calor, el llenguatge corporal i el comportament grupal, són utilitzats en benefici terapèutic. En l'addicció a substàncies en un entorn escolar també pot millorar l'accés al tractament, el compromís, la retenció i incrementar els resultats.

Altres projectes que s'han dut a terme amb teràpies assistides són els projectes de Fundació Affinity.

Primerament, els estudis liderats per Dra. Paula Calvo i Dr. Jaume Fatjó van promoure un projecte d'intervenció assistida amb gossos amb presos. En el seu estudi es replantejaven com a objectiu comprovar si els resultats de les TAA eren equiparables a altres tipus de tractament dels programes de rehabilitació en presons i conèixer els beneficis que podia tenir la TAA per a reclusos.

En aquesta intervenció van extreure com a conclusió que la teràpia assistida amb gossos és una intervenció equiparable en efectes positius (modificacions de

conducta i ansietat) a la resta d'intervencions que formen part dels programes de rehabilitació per a la reinserció social dels reclusos.

Un altre programa de Fundació Affinity és el de Teràpies amb gossos “Buddies”, centrat en una intervenció amb gossos de teràpia destinada a menors tutelats. Des d'aquest programa els menors aprenen a educar gossos, creant un vincle entre ells cada cop més fort i que aporta un seguit de beneficis com ara: els adolescents treballen amb una actitud positiva davant la societat, milloren la seva comunicació i capacitat d'expressar els seus sentiments i emocions, aprenen lliçons bàsiques extrapolables a altres àmbits de convivència i millora de l'estat emocional, hi ha millora física i mental, ja que s'augmenta l'autoestima i confiança en si mateixos i treballen l'autocontrol i la tolerància davant de situacions i experiències frustrants.

Un altre programa de teràpia assistida amb gossos és “Perro Judicial”, un programa pioner en Espanya dedicat a víctimes de violència de gènere o delictes contra la llibertat sexual.

Aquest programa és una prova pilot que s'ha desenvolupat en l'Audiència Provincial de Tarragona amb la participació de 20 dones voluntàries.

D'aquesta manera, s'aconseguia una reducció de nivells d'ansietat i estrès, millor de l'estat físic, emocional i mental de les víctimes, millora de l'autoestima i l'autopercepció i millora de la confiança i la seguretat de les víctimes.

2.3. Beneficis de les TAG

La TAA és una intervenció per a millorar el funcionament cognitiu, físic, social i emocional d'un pacient, amb objectius específics i delimitats en el temps.

Quant als avantatges d'utilitzar gossos en comparació a altres animals podem destacar que els gossos suposen un estímul multisensorial i proporciona més interacció que altres animals. Un gos és un catalitzador d'interaccions que millora l'autoestima, suposa una distracció i augmenta el sentiment de seguretat. També

és un bon element facilitador social, ja que no només augmenta la motivació del pacient.

A banda, un dels factors oblidats en aquests tipus d'intervencions, però que alhora donen seguretat als usuaris és que un gos no jutja, no té prejudicis, és un bon incitador a la col·laboració de les activitats i un gran element transicional per a treballar.

Amb un gos es pot treballar des de l'atenció adaptant-se a cada usuari, es treballa la concentració respectant els temps i necessitats, la sensibilitat, l'amor sense propietat, cuidar de manera sana, compartir vivència i al mateix temps treballar l'àrea sòcio-emocional.

L'ús d'un gos és més barat i accessible que l'ús de molts altres animals que també s'utilitzen per a teràpies. A banda, és un element interessant per a treballar amb la complicitat que ja hi pugui haver amb aquest l'usuari i aquests animals, ja que moltes persones ja hauran tingut experiències amb gossos i això facilita la interacció i la realització d'activitats.

La presència d'un gos eleva el sentiment d'aptitud i augmenta el sentiment de supervivència.

Els beneficis que poden tenir els gossos en les teràpies assistides es poden trobar impresos en diferents estudis. Per exemple, en el cas dels nens amb autisme s'han trobat els beneficis (Guitérrez, Granados i Piar, 2007), dividits en tres nivells diferents:

- **Nivell físic i psicomotor:**
 - Millora en la mobilitat i la manipulació d'objectes
 - Coordinació ull-manual
 - Millora la postura i l'equilibri
 - Redueix patrons de moviment
 - Estimula el contacte ocular i físic
- **Nivell neurocognitiu:**
 - Promou la comunicació oral i corporal

- Millora l'articulació de paraules i vocabulari
 - Treballa i potencia la memòria
 - Ajuda en el desenvolupament del llenguatge i la comunicació
 - Millora la concentració, atenció i memòria
 - Millora la percepció
 - Estimula l'aprenentatge
- **Nivell psicosocial i emocional:**
 - Redueix l'ansietat i l'estrès
 - Millora la son
 - Millora l'autocontrol
 - Redueix les estereotípies
 - Augmenta la seguretat
 - Augmenta la confiança
 - Relaxa i disminueix els nivells d'agressivitat
 - Millora el control d'impulsos
 - Potencia emocions positives
 - Ajuda en la relació entorn-nen
 - Millora en la socialització
 - Desenvolupament de l'afectivitat
 - Treballa l'empatia
 - Ajuda al creixement emocional

Els beneficis comprovats en geriatria, són també tractats en diversos estudis. En les persones grans sol tenir beneficis en vers la disminució de sentiment de soledat i d'abandó, els sentiments de depressió i avorriment, pot ajudar en la seva autoestima i autoconfiança, a reduir nivell d'agitació, a reduir ansietat, treballar la deambulació, etc.

En general els beneficis que aporten les teràpies amb animals són:

- **Fisiològics:**

Els animals poden ajudar a ser més independent i a despendre's d'altres persones i la seva assistència. Sobretot quan aquestes es veuen

dependents d'altres. A més proporcionen relaxació. El fet d'estar en moviment també reforça la musculatura i dona llibertat.

- **Psicològics:**

Es poden destacar diferents aspectes com l'orientació, sobretot treballat en usuaris que poden desorientar-se, com ara persones amb demència, sent el gos un element de contacte amb la realitat. Respecte al dèficit d'atenció els gossos causen un interès i ganes de prendre atenció amb la seva companyia, aquest tipus d'intervenció és molt beneficiosa per aquells nens que tenen un dèficit d'atenció o dificultats per a concentrar-se en el seu dia a dia.

La millora de l'estat d'ànim és un dels aspectes més treballats en aquesta àrea, ja que genera efectes molt positius en els usuaris.

La presència d'un animal de teràpia també ajuda a augmentar l'interès i la connexió entre usuaris i professionals millorant així mateix la col·laboració d'aquests en les teràpies. Al mateix temps permet a l'usuari desconnectar dels problemes, sobretot en persones que pateixen depressió i altres malalties mental o baixa autoestima. El fet de crear conversa envers l'animal i no en els problemes els permet allunyar-se'n.

Un aspecte interessant a treballar és la depressió i sentiments depressius, ja que el suport d'aquest tipus d'animals serveixen d'ajuda i a la vegada trenquen amb la monotonia.

A través dels animals es pot aconseguir un sentiment d'empatia molt més fàcilment que amb humans. Sobretot en el cas dels nens, ja que els hi és més senzill reconèixer els sentiments dels animals a partir del llenguatge corporal.

- **Socials:**

Afavorint l'eliminació de barreres socials, suposa un impuls per al contacte social, servint així com a element connector per a mantenir una conversació i facilitar les relacions interpersonals d'usuaris.

Els animals poden influir emocionalment aportant sentiments de seguretat durant la seva intervenció. D'aquesta manera l'usuari s'acaba sentint molt més còmode a l'hora de comunicar-se.

Per altra banda, en aquelles persones que no toleren el contacte físic amb altres persones, moltes vegades s'apropen als animals suposant així un efecte positiu que podria traslladar-se més endavant amb humans.

A través de les visites d'animals en institucions, moltes persones milloren la seva socialització, ja que es mostren més sociables, alegres, amb menys ansietat i estrès i amb molt millor estat d'ànim.

En usuaris hospitalitzats per malaltia mental, la presència d'un animal ajuda a incrementar la comunicació, aclarir l'ambient, suposa una distracció, una aportació d'alegria i de joc. D'aquesta manera es treballa la disminució dels sentiments d'aïllament.

En el cas de persones que s'han de quedar un període llarg de temps en alguna institució els hi suposa una font d'entreteniment.

En el cas de nens que no tenen un contacte físic adequat i no desenvolupen bones relacions amb les persones o aquelles persones que han estat maltractades, els hi suposa una experiència positiva el fet de poder tocar o acariciar un animal i veure que no passa res. A banda, els permet treballar aquest aspecte de manera menys invasiva com podria suposar fer-ho amb persones.

Els animals són capaços d'influir en una millor cooperació dels usuaris. (Oropesa Roblejo, García Wilson, Puente Saní, i Matute Gainza, 2009)

2.4 Experiència de la Intervenció assistida amb gossos en violència de gènere

Al territori espanyol hi ha diferents programes per a ajudar a les dones víctimes de violència de gènere a través de la presència de gossos.

Un dels programes més coneguts de tot l'Estat són els Gossos de Protecció "Los Pepos". Fundat per Ángel Mariscal, aquest projecte es basa a ajudar a víctimes de violència de gènere a través de gossos de protecció.

Gràcies a aquest vincle que apareix amb el gos, la dona és capaç de tornar a fer una vida normal.

El projecte Pepo es basa a aprofitar l'instint de protecció del gos perquè protegeixi a aquelles víctimes que contenen d'una ordre d'allunyament.

Alguns dels beneficis d'aquest projecte és que moltes de les dones, a través de tenir al seu "pepo" comencen a tornar a sortir de casa i a fer vida normal.

Les usuàries solen arribar al projecte a través de la derivació de psicòlegs, psiquiatres, treballadors socials o de la policia.

Primerament se'ls hi fa una primera entrevista on es valora en quin nivell de perillositat es troben, després passen per una psicòloga experta en violència de gènere, i seguidament realitzen un curs de 150 hores on se'ls dona el qui serà el seu gos de protecció.

Un altre projecte amb gossos en violència de gènere és “Échame una pata”, que neix amb la intencionalitat de fomentar el benestar i la qualitat de vida de les dones que han patit violència de gènere. A través d'una intervenció basada en la combinació de les intervencions Assistides amb Animals (IAA) i l'educació canina.

Aquest és un programa pilot que es desenvoluparà a Ciutat Real en col·laboració de la Conselleria d'Igualtat i el Centre de la dona de la localitat. L'equip que forma aquest projecte és multidisciplinari i el formen professionals sanitaris, socioeducatius i de l'educació canina.

Des d'aquestes intervencions es treballen estils de comunicació assertiva, disminució del sentiment de culpa, empoderament i intel·ligència emocional. Proporcionant un espai de confiança i segur.

Des de Fundació Affinity es promou un altre programa pilot i pioner a Espanya amb la col·laboració del Departament de Justícia la Generalitat de Catalunya, dirigit a víctimes de violència de gènere o delictes sexuals. Desenvolupant-se a l'Audiència Provincial de Tarragona amb la participació de dones voluntàries, el gos ajuda en la reducció d'estrès i ansietat, en millorar l'estat físic, emocional i mental de les víctimes, millorar l'autoestima i l'autopercepció i millorar la confiança i la seguretat de les víctimes abans i durant el judici

2.5 Projecte: Clar de lluna

Arran de poder estudiar i comprovar tot aquest seguit d'estudis que parlen sobre els avantatges i beneficis de les teràpies amb gossos i de conèixer les experiències del territori espanyol d'intervencions amb gossos amb víctimes de violència de gènere, neix la proposta presentada en aquest article: una

intervenció psicosocial amb gossos de teràpia amb víctimes de violència de gènere.

“Clar de lluna” entès el clar com la llum solar que un astre reflecteix sobre un altre, i que dissipa les tenebres de la nit en aquest últim.

El nom del projecte parteix d'una metàfora articulada per quatre elements principals referenciant la seva pròpia definició: el sol és l'empoderament, autoconfiança i autonomia de la víctima, el clar és el gos, la lluna és la meta: reinserció i rehabilitació, i les tenebres fan referència al maltractament i el masclisme.

Els beneficis que pot comportar una intervenció en el cas de víctimes de violència de gènere i en els fills d'aquestes víctimes poden veure's reflectits de moltes maneres.

En el cas dels nens, la teràpia amb gossos promou la comunicació (poder parlar sobre la situació), millora la confiança en un mateix, millora la col·laboració amb l'equip professional, redueix l'ansietat i l'estrès, ajuda a disminuir els sentiments depressius, augmenta el sentiment de seguretat, millora la son, el gos passa a ser un element que ajuda en el creixement emocional, relaxa i disminueix els nivells d'agressivitat, potencia les emocions positives i ajuda a un correcte desenvolupament de l'afectivitat (ja que en molts casos es deteriora) i millora la capacitat de socialització i de connexió amb el món.

En el cas de les dones, el fet que el dany vingui d'algú que estimen rep una percepció molt més incapacitant a l'hora de donar resposta a la situació i actuar. A més, a nivell psicològic el seu funcionament sol patir unes conseqüències més nocives.

Per aquest motiu, i davant la tendència de les dones víctimes de violència de gènere, l'ús de gossos de teràpia pot suposar una ajuda per a desprendre's d'aquestes dependències i treballar perquè aquestes no siguin extrapolades a altres persones.

A més la presència del gos en la intervenció suposa un element de contacte amb la realitat, augmenta l'interès i augmenta les ganes de prendre atenció i cooperar amb els professionals. Per tant, és un element útil per a poder treballar també la

connexió entre víctima i professionals a través de la creació del vincle amb el gos.

Un benefici important és la millora de l'estat d'ànim de les víctimes.

De la mateixa manera, suposa un suport i una gran ajuda per a aquelles qui pateixen depressió o sentiments depressius (buidor, tristesa, culpa...). La possibilitat de desconnectar dels problemes i trencar la monotonia parlant sobre el gos, no només és positiu per a les persones amb depressió o altres trastorns, sinó que també millora la col·laboració de les dones amb l'equip.

A més, davant les situacions de tancament emocional o aïllament, les teràpies amb gos suposen un impuls pel contacte social i permeten l'eliminació de barreres socials, suposant que les dones puguin tornar a integrar-se en la societat. A banda, el gos aporta seguretat a la víctima durant la intervenció i pot ser molt útil a l'hora de treballar el contacte físic i els aspectes positius sense arribar a ser invasiu com ho podria ser amb humans. Cal esmentar que el fet d'aprendre a tocar o acariciar al gos de manera positiva serveix per a evitar o treballar el mal contacte i ajuda a desenvolupar bones relacions amb les persones.

De diferent manera que els altres projectes duts a terme en el territori espanyol, "Seré amb tu" se centra en una intervenció des del pla emocional i d'empoderament i autonomia de la dona, cercant tota mena d'eines perquè amb la companyia i l'ajuda del gos i la creació del vincle entre persona- animal, les víctimes puguin servir-se d'eines perquè elles mateixes puguin reconduir les seves vides. És a dir, en aquest cas, el gos no és un "pedaç" que crea una seguretat plenament invertida en ell i la seva presència, sinó que la seva presència centra la intervenció en uns objectius terapèutics i planificats prèviament, on depenent del cas de cada víctima, s'intervindrà segons la seva situació des de l'empoderament, l'autoconfiança, l'amor en una mateixa i el respecte.

3. Proposta "Clar de lluna"

3.1 Objectius

Aquest projecte té d'objectius generals:

1. Analitzar i classificar l'evidència disponible sobre l'efectivitat de la teràpia assistida amb gossos
2. Conèixer els projectes d'intervenció assistida amb animals en violència de gènere a Espanya
3. Analitzar el potencial de les TAG amb víctimes en violència de gènere

I com a objectius específics:

1. Proposar una nova intervenció innovadora en violència de gènere
2. Conèixer els beneficis de les IAA
3. Ampliar les eines d'intervenció en el Treball Social

3.2 Metodologia

Aquest treball es basa en una recerca bibliogràfica de diferents estudis, articles i llibres sobre violència de gènere i l'eficàcia de les teràpies assistides amb animals i la comprovació i anàlisi de dades registrades sobre víctimes de maltractament per part de la parella (o exparella).

L'objectiu és cercar una nova intervenció en la violència de gènere, centrant l'enfocament del treball en la revisió dels símptomes i conseqüències de la violència de gènere i els beneficis que comporten les teràpies assistides amb animals i més concretament, les teràpies assistides amb gossos. D'aquesta manera es donarà una nova eina d'intervenció en violència de gènere des del treball social.

La bibliografia utilitzada en el treball s'ha obtingut per una banda a través d'una part teòrica, tant a partir de fonts secundàries com ara llibres, articles de revista i internet, i per una font primària com ara entrevistes a diferents professionals en l'àmbit de les intervencions en violència de gènere com de les teràpies assistides amb animals i d'una víctima de violència de gènere. Per altra banda, la proposta d'intervenció sorgeix arran de la pròpia vivència d'aquesta situació i la introspecció, entenent la necessitat d'elaborar una intervenció que comportés treballar l'aspecte emocional de les víctimes i dels seus fills.

La realització del treball es basa en una recoll·lecta d'informació organitzada en tres grans apartats (violència de gènere, Teràpies assistides amb gossos i projecte), a partir dels quals s'ha pogut profunditzar en el tema i desenvolupar una primera perspectiva d'intervenció basant-la en les dades obtingudes i l'estudi realitzat.

En el segon apartat, sobre les teràpies assistides amb animals en violència de gènere, la informació era molt més limitada a la vegada de poca disponibilitat de llibres.

Les bases de dades i documentació emprada prové de diverses fonts:

- Biblioteca de Montbrío del Camp
- Documents d'internet
- Aportació de professionals i supervivent en les entrevistes

Finalment, a partir d'una lectura i anàlisi de cadascuna de les fonts anteriorment mencionades han sigut analitzades i organitzades per tal d'utilitzar-les en l'elaboració del projecte. Tenint en compte aspectes tant en la violència de gènere com en la teràpia assistida amb gossos i les aportacions i necessitats entre un àmbit i l'altre.

3.3 Conclusions

Aquest treball s'ha dut a terme a través d'una recoll·lecta de documentació bibliogràfica envers la violència de gènere i les intervencions assistides amb animals amb la intencionalitat de comprovar la potencial aplicabilitat de la teràpia assistida amb gossos en aquest àmbit.

Una vegada realitzada la recerca, els resultats que s'han obtingut han sigut favorables, demostrant que hi ha relació entre els símptomes i conseqüències que experimenten les víctimes de violència de gènere i els beneficis que aporten les teràpies assistides amb animals i més concretament, amb gossos.

Respecte a l'objectiu general 1, podem observar que s'han identificat molts beneficis a través de les Teràpies Assistides amb animals. Generalment, tal com es proposava conèixer en els objectius específics, són múltiples els beneficis que

podem comportar aquest tipus d'intervencions tot i que els podem separar en 3 grans àmbits: fisiològics, psicològics i socials.

Envers l'objectiu 2 hem pogut conèixer els diferents projectes que es duen a terme a l'Estat Espanyol a través d'intervencions assistides amb gossos en l'àmbit de la violència de gènere. Concretament són 3 els que més destaquen "Proyecto Pepo", "Échame una pata" i "Perros judiciales".

Cadascun enfocant-ho de maneres diferents la intervenció del gos.

En el cas de l'objectiu 3, podem comprovar que les Teràpies Assistides amb Gossos poden ser potencialment útils en el cas de la violència de gènere des de l'enfocament emocional del qual parteix "Clar de lluna", arran de la creació del vincle entre persona i gos, es pot treballar d'una manera molt més profunda amb les víctimes que com podria ser amb persones. El gos és un animal molt interactiu, que pot ser un fil conductor de records per a facilitar la col·laboració de la víctima si prèviament ha tingut gos o conviu amb algun. A més és un recurs molt més econòmic i manipulable que altres animals utilitzats en IAA.

Pel que fa als objectius específics, a través del contrast de la informació obtinguda en cadascun dels apartats, s'ha pogut fer una proposta que se centra a aprofitar al màxim tots els beneficis que aporta aquest tipus d'intervenció psicològicament i emocional tant en víctimes de violència de gènere dones com als fills. Suposant així un model d'intervenció poc dut a la pràctica avui en dia, malgrat els percentatges d'èxit. D'aquesta manera, com a treballadors socials ens dona la possibilitat d'ampliar l'enfocament i disposar de noves eines d'intervenció.

5. Bibliografia

1. Adichie, C. N. (2019). *Todos deberíamos ser feministas*. Barcelona, Espanya. Penguin Random House Grupo Editorial.
2. Lienas. G. (2006). *El diari blau de la Carlota*. Barcelona, Espanya. Editorial Empúries.
3. Gutiérrez, G., Granados, D. y Piar, N. Interacciones Humano- Animal: características e implicaciones para el bienestar de los humanos. *Revista Colombiana de Psicología*. Bogotá: Universidad Nacional. (16), 163-184. Recuperado el 30 de Marzo de 2016 de:
<http://www.revistas.unal.edu.co/index.php/psicologia/article/view/1013>
4. Kipen, A., Caterberg, M. (2006). *Maltractament, un permís mil·lenari: La violència contra la dona*. Intermón Oxfam.
5. Alberdi, I., Rojas, L. (Desconegut). *Violència: Tolerància Zero. Programa de prevenció de l'Obra Social "la Caixa"*. Obra Social Fundació "la Caixa"
6. Norwood, R. (1985). *Las mujeres que aman demasiado: Cómo cambiar nuestra manera de amar, y dejar de sufrir*. Javier Vergara Editor Grupo Zeta.
7. Ristol, F., Domènec, E. (2011). *I Manual práctico para técnicos y expertos en TAA: Ejercicios e ideas para enriquecer las actividades e intervenciones asistidas con perros*. CTAC Ediciones.
8. Generalitat de Catalunya (2020). *Normativa. Llei 17/2020, de 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008*.
(https://dones.gencat.cat/ca/ambits/violencia_masclista/normativa)
9. Zabay, M., Casado, A. (2018). *Todos contra el bullying: Claves para detectar, evitar y solucionar el acoso escolar*. Alienta Editorial.
10. Desconegut. (2021). *Conseqüències del maltractament en la dona*. Recuperat de:
<https://www.tesisenred.net/bitstream/handle/10803/9248/TesiDavins3de5.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
11. Generalitat de Catalunya. (2008). *Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista*.
12. Ministerio de Igualdad. (2021). *Guía de derechos para las mujeres víctimas de violencia de género*. Recuperat de
<https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/derechos/docs/guaderechos2.pdf>
13. RTVE (2021). *14 horas - violencia de género: disminuye el número de víctimas y se disparan las llamadas de auxilio*. Recuperat de :
<https://www.rtve.es/alacarta/audios/14-horas/violencia-genero-disminuye-8-2020/5900379/>

14. Ayuda en Acción. (2018). *Tipos de violencia contra las mujeres*. Recuperat de: <https://ayudaenaccion.org/ong/blog/mujer/tipos-violencia-mujeres/>
15. Acosta, L. (1998). *Agresión a la mujer: maltrato, violación y acoso*. Editorial Comares
16. Villavicencio, P. Y Sebastian, J. (1999). *Violencia doméstica; su impacto en la salud física y mental de las mujeres*. Instituto de la mujer.
17. Graham-Bermann, S., Levendosky, A. (1998). *The social functioning of preschool-age children whos mothers are emotionally and physically abused*. Recuperat de https://www.researchgate.net/publication/233222177_The_Social_Functioning_of_PreschoolAge_Children_Whose_Mothers_Are_Emotionally_and_Physically_Abused
18. Alba, M. (2019). *Terapia Asistida con animales: ámbitos y eficacia: Revisión bibliográfica*. (Tesi de Grau, Universitat de girona). Recuperat de: <https://dugi-doc.udg.edu/bitstream/handle/10256/19045/AlbaArcasMelanie-TFG.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
19. Clavo, P., Fatjó, J. (2018). *Informe técnico del estudio de teràpia assistida con perros en prisiones 2016-2017*. (UAB). Recuperat de: <https://www.fundacion-affinity.org/sites/default/files/white-paper-prisiones-fundacion-affinity.pdf>
20. Fundación Affinity. (2021) *¿Qué es Buddies?*. Recuperat de: <https://www.fundacion-affinity.org/blog/que-es-buddies>
21. Fundación Affinity. (2017). *Fundación Affinity lleva por primera vez perros a los juzgados para ayudar a las víctimas de violencia de género*. Recuperat de: <https://www.fundacion-affinity.org/blog/fundacion-affinity-lleva-por-primera-vez-perros-los-juzgados-para-ayudar-las-victimas-de>
22. Jara, M.D. (2016) *Terapia assistida con perros (TAP) aplicada a ninos/as con trastorno del espectro autista (TEA) en edad escolar*. (Tesi de Grau, Universidad de Granada). Recuperat de:

https://digibug.ugr.es/bitstream/handle/10481/46305/JARA_GIL_MARIA_DOLORES.pdf?sequence=1

23. Oropoesa, P., García, I., Puente, V., Matute, Y. (2009). *Terapia asistida con animales como Fuente de recurso en el tratamiento rehabilitador*. Recuperat de: http://scielo.sld.cu/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1029-30192009000600015

24. Muñoz, L.I. (2017). *Terapias asistidas con animales*. (Tesi de Grau, Universidad de Jaén). Recuperat de: <http://tauja.ujaen.es/bitstream/10953.1/4861/1/TFG-Muñoz%20López%2c%20Leticia%20Isabel.pdf>

25. Security Dogs S. Services. *Perros de protección los “Pepos”*. Recuperat de: <https://www.gruposecuritydogs.es/social.html>

26. Psicoanimal. *Échame una pata: teràpia y educación canina para mujeres víctimas de violencia de género*. Recuperat de: <https://psicoanimal.org/2020/10/18/echame-una-pata-terapia-y-educacion-canina-para-mujeres-victimas-de-violencia-de-genero/>

Presentació i justificació de la revista

La revista elegida per a l'article és la Revista de Treball Social (RTS).

Aquesta revista editada pel Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, i publicada quadrimestralment, és una de les revistes de treball social més conegudes.

A banda de la difusió de les experiències professionals i de coneixement científic generat a partir de la investigació i la pràctica, un altre objectiu de les publicacions de la revista és contribuir desenvolupament de treballadors socials aportant noves eines metodològiques, experiències, investigacions, anàlisi i reflexions que vinculen la teoria amb la pràctica. Per últim, aquesta revista promou l'anàlisi crítica de la realitat social i de les polítiques socials.

L'elecció de la revista es deu al fet que la RTS va especialment dirigida a treballadors socials, estudiants universitaris i altres professionals de l'entorn del treball social.

El present article compleix amb la normativa i la temàtica generalment publicada a la revista, ja que es basa en una nova proposta d'intervenció que parteix d'un enfocament innovador en les intervencions en violència de gènere.

L'article no només se centra en la teràpia assistida amb gos i les potencialitats d'aquesta en una intervenció terapèutica, sinó que també reconeix les polítiques socials que aborda aquest àmbit i les opinions de diferents professionals de la intervenció i la investigació en violència de gènere.

Una teràpia assistida amb gos en violència de gènere no només suposa una eina nova d'intervenció com a treballadors socials, també permet fer un qüestionament en l'abordament de la problemàtica tal com es du a terme avui dia.

Especial agraïment al meu tutor Jordi Navarro que m'ha fet correccions fins a l'últim moment, m'ha guiat durant tota l'elaboració del treball i ha tingut una paciència infinita amb mi.

A les professionals en l'àmbit de violència de gènere Dra Eva Zafra i a la Directora del SIE de Tarragona, Laura Guxens, que van acceptar fer l'entrevista.

Als meus pares per donar-me suport per fer les formacions que calguin per a poder dur a terme aquest projecte.

I sobretot gràcies a l'Hiru allà on siguis. El teu pas per la meva vida, va ser efímer. Ens quedaven moltes històries per viure, però la penjada que vas deixar en mi, no s'esborrarà ni amb el temps. Aquest projecte porta un bon tros de tu. Petons al cel.